

[Accueil](#)[Revenir à l'accueil](#)[Collection](#)[Lettres internationales envoyées à Émile Zola](#)[Collection Pays-Bas \(Lettres en français à Émile Zola\)](#)[Item](#)[Lettre de J. Van Stipriaan Luïscius à Émile Zola du 1er février 1898](#)

Lettre de J. Van Stipriaan Luïscius à Émile Zola du 1er février 1898

Auteur(s) : Van Stipriaan Luïscius, J.

Les folios

En passant la souris sur une vignette, le titre de l'image apparaît.

4 Fichier(s)

Les mots clés

[affaire Dreyfus](#), [Journalisme](#)

Relations

Ce document n'a pas de relation indiquée avec un autre document du projet. □

Présentation

Genre [Correspondance](#)

Date d'envoi [1898-02-01](#)

Adresse [Wagenstraat 18b, La Haye](#)

Description & Analyse

Description [Lettre d'admiration d'un avocat. Envoie trois article de presse.](#)

Information générales

Langue [Français](#)

Cote [PBA VAN STIPRIAAN 1898_02_01](#)

Éléments codicologiques

- Un bifeuillet original avec en-tête imprimé.
- Un imprimé original.

Source [Collection famille Émile-Zola](#)

Informations éditoriales

Éditeur de la fiche Centre d'Étude sur Zola et le Naturalisme & Institut des textes et manuscrits modernes, CNRS-ENS ; projet EMAN (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle).

Mentions légales

- Fiche : Centre d'Études sur Zola et le Naturalisme & Institut des textes et manuscrits modernes, CNRS-ENS ; projet EMAN (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR).
- Image : Document reproduit avec l'aimable autorisation des ayants droit d'Émile Zola. Toute reproduction du document est interdite sans autorisation des ayants droit. Les demandes peuvent se faire à l'aide du formulaire de contact.

Contributeur(s) Macke, Jean-Sébastien (édition scientifique)

Notice créée par [Jean-Sébastien Macke](#) Notice créée le 07/11/2019 Dernière modification le 21/08/2020

---

puissance étrangère. Cane votre
courageuse campagne ait le
meilleur succès!

Veuillez agréer Monsieur
le témoignage de ma plus haute
considération.

Van Stipriaan Luiscius & Montijn
Avocat,
Docteur-en-Droit.

M^{rs}. VAN STIPRIAAN LUÏSCIUS & MONTIJN.
Advocaten & Procureurs.
WAGENSTRAAT 18^b.

's-Gravenhage, 1 Fév. 98.

Monsieur Emile Kola
à Paris

Monsieur!

En admirant votre noble
effort pour faire triompher la jus-
tice dans l'affaire Dreyfus je veux
essayer de vous aider un peu en
vous envoyant trois articles d'un
de nos plus célèbres juristes.
Si vous ou votre avocat les faites
traduire, vous verrez: 1° que dans
notre pays il serait impossible
de condamner quelqu'un à l'aide
de documents inconnus à lui et
son défenseur, parceque même dans
les tribunaux militaires il y a un
jurisconsulte, 2° que dans l'accu-
sation le fait, que l'accusé au-
rait commis, n'est pas nommé,
c'est à dire ce document fait de
la délivrance (du bordereau) à une

WEEKBLAD VAN HET RECHT.

RECHTSKUNDIG NIEUWS- EN ADVERTENTIE-BLAD.

ZESTIGSTE JAARGANG.

JUS ET VERITAS.

Dit Blad verschijnt des Maandags, Woensdags en Vrijdags. — Prijs per jaargang f 20; voor de buitensteden franco per post met f 4.00 verhooving. — Prijs der advertentiën, 20 cents per regel. — Bijdragen, brieven, enz., franco aan de Uitgevers, GEER. BELINFANTE, te 's-Gravenhage (2e Wagenstraat 100).
Het auteursrecht voor den inhoud van dit Blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881 (Sibl. n°. 124).

Het proces Dreyfus.

Justitia est constans et perpetua voluntas
ius suum cuique tribuens.

ULPIANUS.

Abit invidia verbo.

LIVIVS.

I. DE RECHTER.

De Fransche militaire strafrechtspleging berust in tijden van vrede en van oorlog, in eerste en in hoogste instantie, bij de krijgsraden (*conseils de guerre*) zoo wel als bij de raden van revisie (*conseils de révision*) geheel in handen van militairen. Nu bestaan ook bij ons de krijgsraden, belast met de militaire rechtspraak in eersten aanleg, in zoverre zij niet door de artt. 50, 51 en 52 der Provisioneele Instructie is opgedragen aan het Hoog Militair Gerechtshof, uitsluitend uit officieren, ten getale van zeven, de president daaronder gerekend, benoemd door den commandant (1), maar „de functien van openbaar aanklager en die van secretaris worden daarbij waargenomen door den auditeur militair, welke gegradueerd zal moeten zijn op een der universiteiten dezer landen, daartoe door den Vorst in elke hoofdplaats van het arrondissement of district aan te stellen voor een onbepaalden tijd, doch tot kennelijk wederopzeggen” (2). Het door den krijgsraad gewezen vonnis, ingevolge de wet gemotiveerd (3), wordt door den auditeur-militair „opgesteld, en alsdan door de leden van den krijgsraad geresumeerd en gearresteerd” (4). Reeds bij het vooronderzoek, de informatiën voor officieren-commissarissen gehouden, vervult de rechtsgeleerde auditeur eene zeer belangrijke rol, die wij hier niet in bijzonderheden nagaan. Genoeg zij het te verwijzen naar de artt. 27, 30, 31, 45 enz. der Regtspleging bij de Landmagt.

Alle vonnissen der krijgsraden, waarvan door den veroordeelde niet wordt geappelleerd, welk middel voor hem met groote vrijgevigheid wordt opengesteld door art. 222 R. L., zijn niettemin onderworpen aan de „approbatie” van het Hoog Militair Gerechtshof, welke niet dan na deugdelijk onderzoek wordt verleend of vooralsnog geweigerd (5). Is er hooger beroep ingesteld, dan is het H. M. G. de rechter bevoegd om daarvan kennis te nemen, ingevolge art. 55 zijner Prov. Instructie. De pleidooien worden in het openbaar gehouden, ten ware het Hof in bijzondere gevallen en om gewichtige redenen het tegendeel beveelt (6). Het Hof is thans samengesteld uit zeven leden, namelijk drie rechtsgeleerden, daaronder begrepen de president, twee officieren der landmacht en twee officieren der zeemacht (7). De president, de overige rechtsgeleerde leden, de advocaat-fiscaal en de griffier, die allen moeten zijn „meester in de regten, gegradueerd op eene der universiteiten dezer landen (8)”, worden „door den Vorst aangesteld voor hun leven” (9).

Wij zullen den lof niet zingen over onze militaire rechtspleging, die — het wordt algemeen erkend — in menig opzicht behoefte heeft aan eene verjongingskuur. Toch is het geenszins twijfelachtig, dat bij vergelijking van onze „regtspleging bij de landmagt”,

(1) Art. 131 in verband met art. 129 Rechtspl. bij de landm.

(2) Art. 133 R. L.

(3) Art. 207 R. L.

(4) Art. 206 R. L.

(5) Artt. 56—64 der Prov. Instr. voor het H. M. G.

(6) Art. 43 Pr. I, te vergelijken met de artt. 118—125.

(7) Artt. 1 en 6 Pr. I., het eerste in verband met de artt. 1 en 2 der wet van 4 Juni 1858, Sibl. no. 45.

(8) Art. 2 Pr. I.

(9) Art. 7.

in verband met de Prov. Instructie voor het H. M. G., die beiden dagteekenen van het jaar 1814, met B. I—III van den Code de Justice Militaire pour l'armée de terre (10), 43 jaar later vastgesteld bij de wet van 9 Juni 1857, het in het oog springt dat de waarborgen voor eene onpartijdige, onafhankelijke en deugdelijke rechtspraak in Nederland oneindig veel grooter zijn dan in Frankrijk. Het is waar, wij missen in eersten aanleg openbaarheid en rechtsgeleerde verdediging, door den Franschen Code ook bij de krijgsraden ingevoerd. Van de openbaarheid echter, buiten welke de verdediging ook maar half tot haar recht komt, moet men zich geen illusies maken, als men ziet dat om „de orde” (of „de goede zeden”?) (11), volgens bevel van den krijgsraad, het proces DREYFUS geheel *a huis clos* werd behandeld, terwijl in zake ESTERHAZY de deuren werden gesloten bij den aanvang van het verhoor van den getuige (incidenteel beschuldigde) PICQUART, juist op het oogenblik, dat volle publiciteit in het algemeen belang het dringendst werd vereischt. Dit daargelaten en al ziet men alleen in het erkennen van het beginsel der openbaarheid bij de krijgsraden in den Franschen Code van 1857 reeds een groot voordeel boven de Nederlandsche wetten van 1814, dan nog mist men in den eersten zooveel waarborgen voor eene goede rechtspraak, die men in de laatste vindt, dat het aan geen twijfel onderworpen kan zijn, dat de slotsom der vergelijking geheel in ons voordeel is. In Frankrijk is onze auditeur geheel onbekend. De rapporteur, die geheel alleen de instructie voert en na het sluiten daarvan een rapport uitbrengt aan den general-commandant der „circonscription militaire”, wien uitsluitend de beslissing over de verwijzing naar den krijgsraad toekomt (12), is een officier, evenals de regeringscommissaris, die het Openbaar Ministerie waarneemt (13). Bedenklijker nog is deze overheersching of liever deze alleenheerschappij van het militair element ook bij de raden van revisie, die evenals de krijgsraden uitsluitend zijn samengesteld uit militairen en bij welke ook weder een hoofdofficier het Openbaar Ministerie waarneemt zonder eenigen rechtsgeleerden bijstand (14). Overigens is de werking dezer raden, waarop wij nader terugkomen, uiterst benepen en beperkt, en moet men zich dan ook niet voorstellen, dat men bij hen eeng afdoend herstel kan vinden van dwalingen in de feiten of in de toepassing van het recht, door de krijgsraden begaan.

„Het volslagen gemis aan rechtskundigen zoowel in het Openbaar Ministerie als in de militaire gerechten” — krijgsraden en raden van revisie — „brengt schade te weeg voor de zekerheid der rechtspleging”.

Wie mocht twijfelen aan de juistheid dezer door

(10) L. I, de l'organisation des tribunaux militaires, L. II, de la compétence des tribunaux militaires, L. III, de la procédure devant les tribunaux militaires.

(11) Zie art. 113 van den Code, o. a. bepalande: «Les séances sont publiques, à peine de nullité; néanmoins si cette publicité paraît dangereuse pour l'ordre ou pour les mœurs, le conseil ordonne, que les débats aient lieu à huis clos». Aangaande de verdedigers zie art. 110. Zij moeten worden gekozen hetzij uit militairen, hetzij uit advocaten of procureurs. Alleen bij uitzondering kan de president den beschuldigde toestaan zich te doen bijstaan door een zijner bloedverwanten of vrienden.

(12) Art. 408.

(13) Artt. 4, 5, 7, 9. De wijze van benoeming der griffiers is overgelaten door art. 9 van een reglement van openbaar bestuur, maar volgens de betrouwbare opgave van den Brusselschen advocaat AUERBACH in een opstel over het militair proces in Frankrijk en België (waar onze wetten van 1814 nog gelden) in de *Deutsche Juristen-Zeitung* van 1 Dec. 1897 worden ook tot griffiers bij de krijgsraden alleen officiers benoemd.

(14) Art. 27.

AUERBACH zoo zacht mogelijk geformuleerde stelling (15), kan er de alles afdoende bewijzen van vinden in het proces, nu ruim drie jaren geleden voor een der Parijsche krijgsraden, met onverbiddelijke gestrengheid — om ook weder den zachtsten term te bezigen — gevoerd tegen den kapitein DREYFUS, en in het schijnproces, eenige weken geleden krachtens de verwijzing van den generaal SAUSSIER, in strijd met het advies van den rapporteur, voor een anderen Parijschen krijgsraad aanhangig gemaakt tegen den majoor ESTERHAZY, naar het schijnt alleen met het doel om zijne onschuld te proclameeren, iets, waartoe anders de militaire rechter ingevolge de wet evenmin is geroepen als de civiele rechter.

Men heeft in de laatste maanden, nu, gelijk het werd uitgedrukt door een ander schrijver in de Duitse „Juristen Zeitung” (16) het proces DREYFUS weder plotseling en onverwacht „acut” is geworden, ontzaglijk veel geschermd met de eer van het Fransche leger. Nu zijn wij de laatsten om daarop iets af te dingen, maar het is eenvoudig belachelijk de eer van het Fransche leger gecompromitteerd te achten alleen door het aannemen van de mogelijkheid eener noodlottige dwaling in eene uitspraak van den Franschen militairen rechter, al is deze dan ook honderd maal in kracht van gewijsde gegaan. Ook over den eerbied, verschuldigd aan de *res judicata*, zijn ontzettend veel groote woorden verspild. Maar men bedenke dan toch, dat, hoe hoog men de gewijsde zaak ook stelle, in een vrij land de vrije kritiek niet mag zijn uitgesloten van vonnissen, militaire zoowel als civiele, alleen omdat zij door gewone rechtsmiddelen niet meer kunnen worden aangetast, en dat wanneer eens in het publiek geweten een pijnlijke twijfel is gerezen, of het formeel recht, vastgesteld door het vonnis, niet is materieel onrecht, niets natuurlijker is dan de aandrang om door een buitengewoon rechtsmiddel tot een nieuw onderzoek te geraken ten einde den gerezen twijfel, zoo mogelijk, in den eenen of anderen zin op te lossen.

Wat daarvan zij, om een billijk oordeel uit te brengen, niet over de vraag van schuld of onschuld van DREYFUS aan wat hem is ten laste gelegd, eene vraag, waarover wij geen bepaalde meening wenschen uit te spreken, maar over de juridieke waarde van het tegen hem gevoerd proces, onverschillig of er hetzij voor het oogenblik enige grond, hetzij in de toekomst enig uitzicht bestaat om het gewijsde, dat hem ter zake van een commun delict veroordeelde, door revisie uit den weg te ruimen, was het vóór alles noodig duidelijk te doen uitkomen, dat dit gewijsde het uitvloeisel is van eene zuivere leekenrechtspraak, waarin het rechtsgeleerd element alleen schittert door zijne volkomen afwezigheid.

(15) T. a. p. in noot 13, bl. 465, kol. 2.

(16) De rechter MULFERSTADT, D. J. Z. van 15 November 1897, in een zeer interessant artikel over «das Völkerrecht in Fall Dreyfuss».

WEEKBLAD VAN HET RECHT.

RECHTSKUNDIG NIEUWS- EN ADVERTENTIE-BLAD.

ZESTIGSTE JAARGANG.

JUS ET VERITAS.

Dit Blad verschijnt des Maandags, Woensdags en Vrijdags. — Prijs per jaargang f 30; voor de buitensteden franco per post met f 1.00 verhooving. — Prijs der advertentiën, 20 cents per regel. — Bijdragen, brieven, enz., franco aan de Uitgevers, GEBR. BELINFANTE, te 's-Gravenhage (2e Wagenstraat 100). — Prijs der Het auteursrecht voor den inhoud van dit Blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881 (Sbl. n°. 124).

Het proces Dreyfus.

II. DE BESCHULDIGING.

(1).

Wij hebben er in ons vorig nummer reeds op gewezen, dat na afloop der instructie de daarmede belaste officier („le rapporteur“) zijn rapport, vergezeld van zijn advies, door tusschenkomst van den officier, belast met de waarneming van het Openbaar Ministerie („le commissaire du gouvernement“) doet toekomen aan den generaal-commandant der militaire circumscription, die, geheel alleen de plaats innemende van de „chambre de mise en accusation“ bij de hoven van appel in zaken, aan de kennisneming der jury onderworpen, ook waar het misdaden (*crimes*) geldt, bij eenvoudig bevelschrift zelfstandig en onherroepelijk beslist — eene exorbitante macht — over de verwijzing der zaak naar den krijgsraad (1). In geval van verwijzing ontvangt de beklagde geen dagvaarding — *mirabile dictu* —, waarin hem hem ten laste gelede feit duidelijk en bepaald wordt omschreven zoals in gewone correctionele zaken (2). Evenmin is er sprake van de in criminele zaken nu nog in Frankrijk (art. 242 I. C.), gelijk vroeger bij ons (art. 145 Strafv. oud) voorgescreven beteekening der akte van beschuldiging. Alleen wordt den beklagde bij de beteekening van het eenvoudig bevel van verwijzing van wege het Openbaar Ministerie ten minste drie dagen voor de krijgsraadszitting aangezegd voor welk misdrijf („crime ou délit“) hij terecht zal staan met den daarop toepasselijke tekst der wet — niet van welk feit of welke feiten hij wordt beschuldigd —, onder mededeeling van de namen der te hooren getuigen (3).

In den aanvang der krijgsraadszitting wordt het rapport, waarop de verwijzing is verleend, voorgelezen (4). Daar nu de geheele behandeling der zaak DREYFUS „a huis clos“ plaats had, bleef ook het rapport in deze zaak, door den rapporteur D'ORMESCHEVILLE onder dagteekening van den 3en December 1894 te Parijs opgemaakt, streng geheim, totdat het, waarschijnlijk tengevolge van eene tot nu toe niet ontdekte indiscretie, op een der eerste dagen van dit jaar voor het eerst werd gepubliceerd in *le Siècle*. Wij hebben het voor ons liggen in *le Temps* van 8 Jan. 1898, in welk dagblad het drie lange, met kleine letter compres gedrukte kolommen vult.

Men heeft dit rapport in de Fransche couranten en op haar voorbeeld ook in de buitenlandsche bladen genoemd de „akte van beschuldiging“. Niet geheel juist. Deze benaming wordt in den C. M. niet aan het rapport gegeven, en het is ook in rechtskundigen zin niet eene acte van beschuldiging, welke in het gewone strafproces is een gevolg der verwijzing en dus niet daaraan voorafgaat (5). Wil men

(1) Art. 108 Code de just. mil., te vergelijken met de artt. 217—250 C. d'I. C. Alleen als de minister van oorlog den last tot informaties geeft, worden de stukken door den generaal-commandant aan hem gezonden, en beslist hij rechtstreeks over de verwijzing.

(2) Art. 183 I. C. coll. 143 Strafv.

(3) Art. 109 C. M.

(4) Art. 121 C. M.

(5) Anders was het in het Fransche Wetboek van 1791, volgens hetwelk de acte van beschuldiging als nitslag van het resultaat der instructie werd overgelegd aan den „jury d'accusation“. Maar van dit stelsel werd juist afgeweken in het Wetboek van 1808 hoofdzakelijk op deze gronden: „Il est peu raisonnable de faire un acte d'accusation contre un individu qui n'est pas

het eindrapport der voorloopige instructie in het militaire strafproces, vergelijkt met eene acte van het gewone strafproces, dan heeft het meer overeenkomst met het rapport, in raadkamer van het hof uitgebracht door den procureur-generaal. Intusschen nu het feit of de feiten, waarover het geding loopt, niet worden omschreven in de oproeping van den beklagde, en het onderzoek ter terechtzitting wordt ingeleid door de voorlezing van het rapport, mag men wel aannemen, en schijnt dan ook in de praktijk te worden aangenomen, dat dit stuk, al is het geen akte van beschuldiging, daarvoor in de plaats treedt, insoover het den beklagde bekeerd maakt, althans moet maken met de bezwaren, ten zijnen laste gezeten, met het feit of de feiten, welke daaruit voortvloeien en met hunne qualificatie.

Beschouwt men het rapport DREYFUS uit dit standpunt, dan kan het geen bevrediging schenken aan de matig gestelde eischen, en dan is de overheersende indruk, dien het moet maken, op ieder, die niet is een volslagen vreemdeling op het gebied van het strafrecht en het strafproces, dat zulk een stuk nooit zoude zijn gekomen uit de handen van een rechtsgeleerd ambtenaar van het Openbaar Ministerie. *Pour savoir quelque chose il faut l'avoir appris*. Wat daarin bij eene groote woordenrijkheid, bij een vloed van insinuaties, die met de zaak, waarop het aankomt, geen of een nauwelijks merkbaar verband houden, bij het volkomen gemis van de onpartijdigheid, die nauwkeurigheid, die soberheid, even zoveel kenmerken der hooge roeping van het staatsorgaan belast met de vervolging van strafzaken, verder ontbreekt, is het eerste, wat noodig is, het hoofdvereischte in elk geschrift, dat, noem het akte van beschuldiging, dagvaarding of hoe gij verder verkiest, mits niet requisitoir of pleidoio, de basis uitmaakt van het onderzoek in een strafgeding, dat is eene klare, duidelijke, preciese, zooveel mogelijk volledige omschrijving van het geimputeerde feit, de eerste en onmisbare voorwaarde voor eene afdoende verdediging, die eenvoudig onmogelijk is tegenover eene zich in algeheenheden verliezende en in nevelen gehulde beschuldiging gelijk die van den rapporteur D'ORMESCHEVILLE (6).

encore accusé et qui peut-être ne le sera point, d'ailleurs, il est possible que cet acte exerce une influence dangereuse sur la détermination qu'il préjuge, il doit donc suivre et non précéder la mise en accusation. HEULE, *Traité de l'Inst. Crim.*, VI, 412.

(6) Wij zouden, als de beschikbare ruimte het toeliet, de voortreffelijke bladzijden geheel willen over schrijven, waarop de groote Fransche criminalist Heug de vereischten eener goede acte van beschuldiging schetst (*Traité de l'Inst. Crim.*, VI, 414 vgg.), maar wij kunnen hier niet meer geven dan dit korte en afgebroken citaat: „Cet acte n'est qu'un simple exposé. Ce n'est point un plaidoyer.... Ce n'est point non plus un requisitoire. L'acte d'accusation doit être rédigé avec la plus rigoureuse exactitude, il ne fait en effet que résumer les faits constatés par l'instruction, il ne peut donc substituer des opinions aux constatations de la procédure. L'exposé doit être fait à charge et à décharge.... cet exposé doit être bref, simple et précis“ etc. Alles kort uitgekrut in art. 144, 2° Strafv. oud (art. 247 2° I. C.): „een duidelijk voorstel van het feit of de feiten.... met alle de omstandigheden“.

WETGEVING.

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

Hoofdstuk IV der Staatsbegroting van 1898.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS (1).

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN.

§ 1. Beleid. Verschillende leden hadden met ingenomeneheid het optreden van dezen Minister van Justitie gezien en koesterden goede verwachting van zijn werkzaamheid ten nutte van het vaderland.

Men bracht den Minister hulde voor het werkplan door hem medegedeeld in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer, dat hoogst belangrijke onderwerpen omvat. Men gaf toe dat niet alles gelijktijdig kan worden ter hand genomen en vele leden wenschten zich dan ook te onthouden van aan te dringen op herziening van een aantal wetten en zich te bepalen tot enkele onderwerpen van minderen omvang en tot opmerkingen van algemeenen aard.

Andere leden, die soberheid in het behouven door den Minister in acht genomen prijzende, vertrouwden, dat intusschen enige hervormingen, waarvan de noodzakelijkheid reeds sedert jaren in de rechtspraak is gebleken, door hem niet uit het oog verloren zouden worden. Inzonderheid wenschten deze leden te weten of de Minister genegen zoude zijn enkele onderwerpen in behandeling te nemen, die onder de bestaande wetgeving door de wisselende jurisprudentie der rechtscolleges tot groote onzekerheid in de praktijk aanleiding hebben gegeven. Men noemde onder meer de opvatting van art. 407 van het Burgerlijk Wetboek, de rechten en verplichtingen van partijen bij huur en verhuur en de vraag of de bepalingen van het Wetboek van Koophandel al of niet van toepassing zijn op aannemers. Ook op de wenselijkheid der uitbreiding van het getuigenbewijs in burgerlijke zaken werd gewezen.

Bij het uitspreken van de verwachting, dat de Minister in staat mocht zijn enkele hooger noodige verbeteringen in onze burgerlijke wetgeving aan te brengen, keurden vele leden het goed, dat deze bevoegdheid niet als zijn voorganger aan een opzettelijk daartoe aangestelden ambtenaar (den wetsgevangen artiel wenschte op te dragen. Enige leden wenszen hierbij op de wenselijkheid om in sommige gevallen gebruik te maken van de bevoegdheid gegeven bij art. 110 der Grondwet om wetsontwerpen door Koninklijke commissarissen te doen verdedigen. Als voorbeeld waarbij dit met vrucht zou kunnen geschieden, kon gelden het wetsontwerp tot regeling van het Militair Strafrecht. Daarbij zijn verschillende Departementen van algemeen bestuur betrokken, zodat er geruime tijd verloopt alvorens de drie nieuwe Ministers daaromtrent overleg zullen hebben gepleegd. Het zoude dan voldoende zijn, wanneer op de algemeene begrepen in de hoofdpunten overeenstemming verkregen ware, terwijl de verdediging van de nadere uitwerking aan bedoelde commissarissen kon worden overgelaten.

Andere leden waren van oordeel dat, indien in het algemeen de Minister ten onzent zich minder met administratieve details behoefden in te laten, hun meer tijd ter beschikking zoude staan tot bestudering en samenstelling van gewichtige wetsontwerpen en dat alsdan het optreden van Koninklijke commissarissen zich tot hooge uitzonderingen zoude bepalen. — al stemden ook deze leden toe, dat voor enkele technische quaestien dit optreden allicht gewenscht is.

§ 2. Herziening onzer wetboeken. De meening werd uitgesproken, dat door den langen duur van den arbeid tot herziening van het Burgerlijk Wetb., deze goeddeels uiteloos wordt en buitendien zeer kostbaar. Intusschen waren er sommige regelingen, welke urgent werden genoemd, zoals de vereenvoudiging van sommige onduidelijke herveldijformaliteiten, waarvan meermalen onwettig samenvoeren het gevolg is. Parteele herziening werd daarom aanbevolen.

Het bezwaar van den Minister om in de commissien tot herziening personen te benoemen vrij van andere bezigheden, scheen volgens enkelen op een minder juiste opvatting te berusten. Men behoeft daartoe geene personen te benoemen, die buiten de praktijk stonden, maar wel de benoemen in de gelegenheid te stellen een zeker tijdperk uitsluitend aan het onderwerp te wijden met terzijdestelling van hunne gewone bezigheden.

Voorts achtte men aanbevelenswaardig de commissien uit een klein aantal personen te doen bestaan. In andere landen, en ook hier, is het ontwerpen van nieuwe wetboeken met goeden uitslag somtijds opgedragen aan enkele personen of zelfs aan één persoon.

§ 3. Toegezogde wetsontwerpen. Door onderscheidene leden werd instemming betuigd met de in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer gelatte toezegging van den Minister betreffende verschillende wetsvoorstellen. Vrij algemeen beschouwde men de herziening onzer wetgeving ontrent het huwelijk en de daaruit voortvritende verhoudingen een dringende zaak des tijds. Enkele leden meenden daarbij in overweging te moeten geven de belanghebbenden bij het aangaan van tweede huwelijkt te herinneren aan de verplichtingen in art. 407 voorgescreven, gelijk dit

(1) De commissie van rapporteurs bestond uit de heeren Schimpenhaek van der Oije, van Alphen, Reekers, Mevri van Lijnden en van Wolderen Raaijers. Wegens den grooten omvang van den onder dagteekening van 14 Jan. 1898 vastgelegde Verslag moesten wij ons bepalen tot de mededeeling der Algemeene Beschouwingen.

WEEKBLAD VAN HET RECHT.

RECHTSKUNDIG NIEUWS- EN ADVERTENTIE-BLAD.

ZESTIGSTE JAARGANG.

JUS ET VERITAS.

Dit Blad verschijnt des Maandags, Woensdags en Vrijdags. — Prijs per jaargang f 20; voor de buitensteden franco per post met f 1.00 verhooging. — Prijs der advertentiën, 20 cents per regel. — Bijdragen, brieven, enz., franco aan de Uitgevers, GEBR. BELINFANTE, te 's-Gravenhage (2e Wagenstraat 100).
Het auteursrecht voor den inhoud van dit Blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1884 (Sbl. n°. 124).

Het proces Dreyfus.

II. DE BESCHULDIGING.

(II).

De geheele beschuldiging draait om dat fameuse „borderel”, waarvan men zooveel heeft vernomen vóór en na de veroordeeling van DREYFUS en nu ook weder in zake ESTERHAZY, ofschoon vermoedelijk betrekkelijk weinigen zich eene juiste voorstelling hebben gemaakt van het onder deze eenigszins raadselachtige benaming aangeduide stuk. Het woord „bordereau” wordt dan ook in het rapport van den heer d'ORMESCHEVILLE nergens aangetroffen. Het *corpus delicti* — „la base de l'accusation contre le capitaine D.” — wordt reeds in den aanvang van het rapport eenvoudig omschreven als eene lettre-missive écrite sur du papier pelure, non signée et non datée, établissant que des documents militaires confidentiels ont été livrés à un agent d'une puissance étrangère”. De stukken, die dan bij dezen ongeteekenden en ongedagteekenden brief zouden zijn toegezonden aan een niet genoemd agent van eene niet genoemde vreemde mogendheid, worden eerst aan het einde van het rapport aangewezen zeer summier en in het voorbijgaan, alleen om te doen uitkomen, dat D. — „malgré les dénégations subtiles qu'il y a opposées” — wel in staat was deze vertrouwelijke documenten te verschaffen (1). Nu kwam het er in het stelsel der beschuldiging alleen op aan tegenover de stellige ontkenningen van D. het onomstootelijk bewijs te leveren, dat hij „het borderel” (2) had geschreven, al was daarmede — maar daarover nader — volstrekt nog niet uitgemaakt, dat D. zich had schuldig gemaakt aan de misdaad, waarvoor hij was terechtgesteld.

De bewijzen voor het feit, dat D. het borderel had geschreven, zijn volgens het rapport tweërlei: „éléments moraux et éléments matériels”.

De eerste bestaan in eene reeks van bloote vermoedens, welker verband met het feit, aan D. ten laste gelegd, dikwijls uiterst moeilijk is te vatten, zoo o. a. de meening van den rapporteur, opgemaakt uit allerlei verhalen, waarbij wordt gewroet in het intieme leven van den beschuldigde, dat deze vóór zijn huwelijk zoude zijn geweest „un coureur de femmes”, en misschien ook nog wel na zijn huwelijk, wat onder meer wordt afgeleid uit zijne beweerde relaties met eene Oostenrijksche vrouw, die, wat nog al natuurlijk is, goed vertrouwd was met het Duitsch, dat hij zelf, te huis in vele vreemde talen, vooral het Duitsch grondig kende, dat hij dikwijls in het geheim uitstapjes maakte naar den Elzas, van waar hij afkomstig was, waar zijne naaste familie nog woonde en waar de Deutsche autoriteiten de oogen sloten voor zijne tegenwoordigheid in tegenstelling met de moeilijkheden, anderen Franschen officieren in het Deutsche rijkland in den weg gelegd — wat intusschen, hoe weinig het ook ter zake doet, zeer onlangs van Deutsche zijde zoo stellig mogelijk officieus is tegen gesproken (3) —, verder dat D. veel Parijsche clubs

(1) Deze stukken zijn volgens de zeer summier aanwijzing van het rapport: 1. une note sur le frein hydraulique du 120, 2. une note sur les troupes de couverture, 3. une note sur une modification aux formations de l'artillerie, 4. une note sur Madagascar, 5. un projet de manuel de tir de l'artillerie de campagne du 14 Mars 1894.

(2) Korthedshalve geven wij aan het *corpus delicti* hier en verder ook maar dezen naam.

(3) Dit was reeds afgedrukt in proef, toen wij uit de bladen

(*cercles*) bezocht waar druk werd gespeeld, dat hij wel beweert daar zelf aan het spel geen deel te hebben genomen, maar dat de waarheid dezer bewering in de instructie niet was onderzocht omdat de getuigen, die men daarover had kunnen hooren, te verdacht (*trop suspects*) zouden zijn geweest, eindelijk, dat D. dadelijk bij zijne onverhoedsche arrestatie op 15 October 1894 aan den officier, die hem in arrest nam, zijne sleutels overgaf zeggende: „neem mijne sleutels, open alles bij mij, gij zult niets vinden”, dat nu werkelijk bij het huisonderzoek niets ten nadeele van D. gevonden is, maar dat de onderstelling geoorloofd is: „que tout ce qui aurait pu être en quelque façon compromettant avait été caché ou détruit de tout-temps”. Wij geven deze staaltjes der „moreele elementen” van de beschuldiging zonder commentaar, dien zij waarlijk niet behoeven.

En nu de „materiele elementen”. Zij bestaan volgens het resumé van het rapport „dans la lettre missive incriminée” — let wel in dat ongeteekende en ongedagteekende stuk en niets anders — „dont les examens par la majorité des experts (4) aussi bien que par nous et par les témoins qui l'ont vue a présent, sauf des dissemblances volontaires (5), une similitude complète avec l'écriture authentique du capitaine DREYFUS”.

Volgens de Nederlandsche voorschriften omtrent het bewijs in strafzaken, ook in de militaire rechtspraak van kracht (6), kunnen de rapporten der graphologen evenals die van andere „deskundigen” — wier wetenschap en kunst vrij wat minder onzeker zijn en tot heel wat stelliger resultaten leiden — „alleen dienen tot des regtens inlichting” (7). Ook zoude onze wet de „bijzondere meeningen of gissingen” der in het rapport bedoelde, maar niet genoemde getuigen omtrent de overeenstemming van erkende geschriften van D. met het borderel als wettig getuigenis gevaakt hebben (8). Nu is in Frankrijk eene wettelijke bewijstheorie in strafzaken volgens het daar thans geldende recht onbekend. De rechter (militaire of civiele) doet even als gezworenen bij ongemotiveerde uitspraak alleen recht volgens zijne gemoedelijke overtuiging (*intime conviction*) (9). Zich zelven, aan hun geweten alleen hebben de rechters, die over de schuld vraag beslissen, evenals de gezworenen de vraag te stellen, welken indruk de tegen den beschuldigde aangevoerde bewijzen en zijne middelen van verdediging op hen

van den dag vernamen, dat zeer onlangs deze officieuze tegenspraak officieel is bevestigd door den Duitschen minister von Bulow in eene bijeenkomst der vergoetingscommissie van den Rijksdag.

(4) Nl. de kleinste mogelijke meerderheid: 3 van de 5.

(5) Het is zeker nog al opmerkelijk, dat iemand, die zijn handschrift in een door hem geschreven stuk tracht te verbergen, dit alleen hier en daar of in enkele opzichten — wat precies met „dissemblances volontaires” bedoeld is, blijkt niet — doet. Hieromtrent werd reeds in een brief van den Senator TRARIEUX, oud Minister van Justitie, aan Generaal BILLOT, Minister van Oorlog, opgenomen in hetzelfde nummer van *le Temps*, waarin wij het rapport lezen, vragenderwijze opgemerkt: „Est-ce que celui qui songe a dissimuler sa manière ordinaire d'écrire ne s'efforce pas de la rendre méconnaissable? Est-ce qu'il a la maladresse de s'arrêter à des changements insuffisants, qui laissent subsister des apparences compromettantes de ressemblance? J'ai été, je l'avoue, immédiatement bien plus frappé par des dissemblances qui ne peuvent pas logiquement se comprendre, que par des traits de similitude tels qu'il n'est pas rare d'en constater entre des écritures de même genre”.

(6) Art. 210 C. W. Landn., art. 159 C. W. Zeemagt.

(7) Art. 402 Strafv.

(8) Art. 398 Strafv.

(9) HÉLIE, *Traité de l'Instr. Crim.*, V, § 344.

maken; de wet laat hen in dit opzicht geheel vrij (10). Door die vrijheid echter wordt hunne zedelijke verantwoordelijkheid des te grooter, en nu zal volgens onze overtuiging ieder onbevooroordeelde moeten erkennen, dat het bewijsmateriaal in het rapport verzameld tot staving van het feit, dat D. de schrijver zoude zijn geweest van het „borderel”, uiterst zwak was. Wij gaan hierop echter niet verder in, eendeels omdat deze zwakke zijde der zoogenaamde akte van beschuldiging elders reeds herhaaldelijk in het licht is gesteld, anderdeels omdat daarin niet gelegen is onze hoofdgreep tegen die akte, die veel meer hierin bestaat, dat al had zij alles afdoende bewijzen aangevoerd voor de stelling, dat D. de schrijver was van „het borderel”, daarmede volstrekt nog niet was bezwezen, dat D. schuldig was aan de hem ten laste gelegde misdaad of zelfs dat hij eene strafbare poging daartoe had gepleegd.

Wat toch was die misdaad? Geen militair delict (11), maar een zuiver commun delict, dat evenzeer door een niet-militair kan worden gepleegd, waarop dan ook de militaire rechter ingevolge art. 267 C. M. het gemeene strafrecht heeft toegepast, namelijk de misdaad tegen de uitwendige veiligheid van den staat, strafbaar gesteld bij art. 76 Code Pénal van 1810, luidende:

Quiconque aura pratiqué des machinations ou entretenu des intelligences avec les puissances étrangères ou leurs agents, pour les engager à commettre des hostilités ou à entreprendre la guerre contre la France ou pour leur en procurer les moyens, sera puni de mort et ses biens seront confisqués.

Cette disposition aura lieu dans le cas même ou les dites machinations ou intelligences n'auraient pas été suivies d'hostilités.

De doodstraf is vervangen door deportatie ingevolge art. 5 der constitutie van 4 November 1848, houdende afschaffing der doodstraf voor politieke misdrijven, in verband met art. 1 der wet van 8 Juni 1850, terwijl bij art. 7 der wet van 8 October 1830, een uitvloeisel van het voorschrift der charte van 1830, dat alle politieke misdrijven aan de kennisgeving der jury onderwierp, reeds uitdrukkelijk was bevestigd, dat tot die misdrijven behoorden alle misdaden tegen de veiligheid van den staat (C. P., L., III, T. I, Ch. I) (12). De algemeene verbeurdverklaring van goederen was reeds algemeen afgeschaft bij art. 37 der charte van 1830.

(10) Vgl. den eed der gezworenen in art. 342 I. C.

(11) Speciaal niet het militair verraad, voorzien bij art. 205 C. M., zooals werd beweerd in eene Parijsche correspondentie der N. R. C. van 28 November 1897, 2e Blad A. Deze misdaad toch wordt alleen gepleegd tegen den vijand, en daarop is zonder eenige onderscheiding de doodstraf gesteld. De vergissing werd overigens door de redactie onlangs hersteld in de N. R. C. van 23 Januari jl., de Blad B.

(12) CHADVEAU et HÉLIE, *Théorie du C. P.*, I, no. 966. Als juist ware, wat wij niet kunnen aannemen, dat, zooals de N. R. C. van 23 Januari jl. mededeelt (1e Bl. B.), in den boezem van den krijgsraad aanvankelijk verschil heeft bestaan of de misdaad, waarvoor D. terechtstond, van politieke aard was, dan is dit onverklaarbaar, omdat aan het slot van het rapport uitdrukkelijk wordt vermeld het reeds in den tekst aangehaalde artikel der wet van 1830, dat deze vraag met zooveel woorden uitmaakt.